

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ЇХ СПОРТИВНОЇ КУЛЬТУРИ

THE PROFESSIONAL TRAINING OF PROSPECTIVE SPECIALISTS OF PHYSICAL EDUCATION IN THE CONTEXT OF DEVELOPMENT THEIR SPORTS CULTURE

Дослідження стосується проблеми вдосконалення рівня підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання. Увага автора зосереджується на розвитку спортивної культури як важливого складника підготовки майбутніх вчителів фізичного виховання.

У статті висвітлено основні вимоги до підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання в контексті розвитку їх спортивної культури. Ці вимоги запропоновані з урахуванням закономірностей, принципів навчання та спортивного тренування. Дидактичні вимоги відповідають меті підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання. Всі вимоги враховують цілі та завдання сучасного студентського спорту. У статті подано лише деякі важливі вимоги. Дидактичні вимоги будуть доповнюватися у подальшій реалізації пошукового та моделювального етапів дослідження. Дидактичні вимоги до підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання визначають результати розвитку їх спортивної культури. Ці результати є важливим складником підготовки вчителів фізичного виховання. У статті виділено очікувані досягнення, які визначають рівень розвитку спортивної культури майбутніх фахівців фізичного виховання.

На основі аналізу наукових джерел запропоновано авторське визначення професіограми майбутнього фахівця фізичного виховання. У контексті дослідження подано ідеальну модель професіограми вчителя фізичного виховання. Вона враховує розвиток спортивної культури майбутніх вчителів фізичного виховання. Професіограма має свою структуру, до складу якої входять вісім компонентів, кожен з яких має свій конкретний зміст і рівень значущості. Всі компоненти професіограми майбутнього фахівця фізичного виховання взаємопов'язані та складають єдине ціле. Зміст професіограми (ідеальної моделі) допоможе чітко визначити критерії вимірювання рівня підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання.

Ключові слова: спортивна культура, фізичне виховання, розвиток, підготовка, професіограма, майбутній фахівець, спорт.

The study addresses the problem of improving the level of preparation of future specialists in physical education. Author's attention focuses on the development of sports culture as an important component of the training of future physical education teachers.

The article outlines some basic requirements for the preparation of future specialists in physical education in the context of developing their sports culture. These requirements are proposed in the light of the laws, principles of teaching and sports training. The didactic requirements correspond to the purpose of preparation future specialists in physical education. All requirements take into account the goals and objectives of modern student sports. The article presents only some important requirements. Didactic requirements will be supplemented in the further realization of the search and modeling stages of our study. Didactic requirements for the preparation of future specialists in physical education determine the results of the development of their sports culture. These results are an important component of the preparation of physical education teachers. The article highlights anticipated achievements, which determine the level of development of sports culture of future specialists in physical education.

Based on the analysis of scientific sources suggested the author's definition professionogram of the future specialist in physical education. In the context of our study filed of a professionogram physical education teacher. This professionogram takes into account development of sports culture of future teachers of physical education. The professionogram has its own structure. Her structure includes eight components. Each component has its own specific content and level of importance. All components of the professionogram are interconnected and make up a whole. The content of the professionogram will help to clearly define the criteria for measuring the level of training of future specialists in physical education.

Key words: sports culture, physical education, development, preparation, professionogram, future specialist, sports.

УДК 378.016:796/799(07)
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2019.21.3-39>

Галатюк М.Ю.,
канд. пед. наук,
доцент кафедри педагогіки, освітнього менеджменту та соціальної роботи
Рівненського державного гуманітарного університету

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Актуальність проблеми зумовлена невідповідністю між результатами застосування традиційної дидактичної системи підготовки майбутніх вчителів у закладах вищої освіти та сучасними вимогами до особистості фахівця з фізичного виховання. Обмежившись лише традиційними підходами і методиками підготовки, вкрай складно сформувати професійно

важливі якості сучасного вчителя фізичного виховання, розвинути його спортивну культуру.

Аналіз останніх досліджень і публікацій із теорії та методики підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання, а також науково-методичних джерел із розвитку професійної компетентності майбутніх педагогів вказують про низку наукових праць, які стосуються таких напрямів пошуку:

– доцільності використання диференційованого підходу в підготовці майбутнього фахівця фізичної культури в закладах вищої освіти [12];

– аналізу педагогічної сутності професійної діяльності вчителя фізичного виховання, а також обґрунтуванню методологічних засад, психолого-педагогічних умов формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання до професійної діяльності [11];

– розвитку педагогічної майстерності вчителів фізичної культури [8].

Наукові розвідки засвідчують, що суттєвий вклад у розробку концепції професійної підготовки сучасних фахівців із фізичного виховання та спорту здійснили вітчизняні вчені М. Данилевич [2; 3], С. Мединський, Л. Суцzenко та інші. Дослідниками було встановлено, що важливе значення для високого рівня підготовки майбутніх фахівців із фізичного виховання та спорту має якість вищої професійної освіти, що обумовлює не лише ступінь готовності до рекреаційно-оздоровчої діяльності, але й опосередковано-особистісний і світоглядний розвиток [2; 3]. На думку М. Данилевич, до професійно значущих якостей сучасного фахівця фізичного виховання належить оволодіння професійними вміннями та навичками (компетентність, професіоналізм), здатність самостійно планувати, виконувати та контролювати рекреаційну та оздоровчу діяльність; професійна мобільність і готовність до безперервної самоосвіти та підвищення кваліфікації [2, с. 35].

Значна увага науковців прикута до теорії та методики професійної підготовки майбутніх вчителів фізичного виховання і спорту з використанням інформаційних технологій, а саме до проблем застосування електронних підручників і мультимедійних технологій, спеціалізованого комп'ютерного програмного забезпечення, механізмів упровадження дистанційних форм навчання у вищій фізкультурній освіті [5].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства перед теорією і практикою педагогічної освіти виникають все складніші завдання, наприклад пов'язані з підсиленням існуючих і пошуком нових шляхів, концептуальних підходів до вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців. Комплексний аналіз наукових досліджень свідчить про існування потреби в підвищенні якості професійної підготовки майбутніх фахівців із фізичного виховання [5; 7; 8; 11; 12]. Актуальність цієї проблеми визначається вектором відповідальності щодо рівня надання освітніх послуг, а саме необхідністю створення максимально сприятливих умов для навчання майбутніх фахівців із фізичного виховання, пошуку та відбору молодих спортивних талантів у закладах вищої освіти. Загалом проблема підготовки майбутніх педагогів перебуває в постійному фокусі науково-педагогічної думки.

Мета статті: 1. Охарактеризувати готовність педагога до професійної діяльності у взаємозв'язку

з проблемою розвитку спортивної культури майбутнього фахівця фізичного виховання. 2. Побудувати професіограму (ідеальну модель) майбутнього фахівця фізичного виховання, який володіє високим рівнем розвитку спортивної культури.

Виклад основного матеріалу. Аналіз енциклопедичних джерел, монографій та інших психолого-педагогічних досліджень, які стосуються професійної підготовки майбутніх фахівців, свідчить про широку змістову розгалуженість трактувань понять «підготовка», «готовність», «професійна підготовка» та «майбутній фахівець», а також про наявність широкого спектру підходів до їх розуміння.

Автор не буде вдаватися у висвітлення різних точок зору щодо розуміння змісту всіх згаданих вище понять. Він переконався у тому, що кожне визначення змісту понять «готовність» і «підготовка» має своє якісно-ціннісне зерно. На його думку, основна різниця між поняттями «підготовка» та «готовність» до професійної діяльності полягає в тому, що підготовка – це спеціально організований процес, який забезпечується закладами вищої освіти, а готовність – це результат підготовки в цих закладах майбутнього фахівця до успішної професійної діяльності.

У контексті цього дослідження автор згадує визначення поняття «професійна підготовка» з «Енциклопедії освіти». У ній зазначається, що професійна підготовка – це процес формування системи спеціальних знань, умінь і навичок, якостей, трудового досвіду й норм поведінки, які забезпечують можливість успішної діяльності за обраною професією [4]. Автор використав саме це визначення професійної підготовки на підставі його універсальності, тому що таке тлумачення цього поняття доцільно застосовувати як «точку опори» до аналізу теоретичних основ підготовки майбутніх фахівців різних педагогічних спеціальностей.

Оскільки автора цікавить професійна підготовка майбутнього фахівця фізичного виховання, наділеного високим рівнем розвитку спортивної культури, то необхідно виокремити важливі концептуальні складники – особливості (вимоги) та результати цієї підготовки. Потрібно охарактеризувати, якими ключовими змістовими лініями відрізняється традиційний процес підготовки майбутнього фахівця фізичного виховання від підготовки сучасного вчителя з високим рівнем розвитку спортивної культури. З огляду на це автор зосереджує увагу на деяких основних концептуальних складниках підготовки фахівця, які стосуються розвитку його спортивної культури.

Щоб розвинути високий рівень спортивної культури, необхідно системно залучати майбутніх фахівців фізичного виховання до занять у спортивних секціях. Вид спорту студент обирає самостійно, але з урахуванням рекомендацій викладача (тренера).

Важливим чинником у розвитку спортивної культури є мотивація до тренувальної і змагальної

діяльності. Необхідно забезпечити формування внутрішніх мотивів до участі студентів у внутрішньо-університетських і всеукраїнських змаганнях з обраного виду спорту. Ця вимога до розвитку спортивної культури майбутнього фахівця фізичного виховання відповідає дидактичним принципам позитивної мотивації та спрямованості до максимально можливих досягнень. Дотримання цієї вимоги дозволяє на основі підсилення спортивного інтересу та психологічної стимуляції здійснювати постійну підтримку у студентів орієнтації не лише на заняття певним видом спорту, але й на досягнення відповідних спортивних результатів [6; 10].

Окрім належного рівня мотивації студентів, необхідно забезпечити безперервність тренувального процесу протягом тривалого часу, тренувальний процес повинен відбуватися з послідовним підвищенням рівня складності тренувальних навантажень. Для цього необхідно дотримуватися дидактичного принципу планованості та послідовності, який реалізовується шляхом розроблення стратегічного плану (програми) тренувань. Ця програма є покроковим алгоритмом тренувальної діяльності. Зміст програми передбачає поступове підвищення вимог до тренувальної діяльності, що сприяє розвитку спортивної культури майбутнього фахівця фізичного виховання та удосконаленню його майстерності з обраного виду спорту.

У процесі навчально-тренувальної діяльності важливо отримувати конкретні спортивні результати, якими є позитивна динаміка розвитку спортивної культури, а також удосконалення теоретико-тактичної, фізичної та психологічної підготовки з обраного виду спорту. Стосовно цього В. Костюкевич вказує про необхідність активного просування вперед процесу навчання та тренування, що обумовлює правильно поставлені цілі, вибрані засоби та методи, їх ротацію відповідно до поточних завдань навчання та тренування [6].

Висвітлені вимоги та положення до підготовки сучасного фахівця фізичного виховання в контексті розвитку його спортивної культури запропоновані з урахуванням закономірностей, принципів навчання та спортивного тренування, а також дидактичних принципів, які відповідають завданням сучасного спорту [6; 10]. Перелік цих вимог є неповним і таким, що буде доповнюватися у подальшій реалізації пошукового та моделювального етапів цього дослідження.

До основних *результатів* розвитку спортивної культури як важливого складника підготовки сучасного фахівця фізичного виховання належать:

1. Високий рівень професійно-педагогічної підготовки майбутнього фахівця фізичного виховання, а також теоретичної, фізичної, психологічної та тактичної підготовки з обраного виду спорту. Окреслені напрями підготовки визначають норми поведінки майбутнього фахівця, а також характеризують його ціннісно-смыслову сферу особистості.

2. Наявність спортивних досягнень – здобутий розряд чи спортивне звання з обраного виду спорту.

3. Високий рівень компетентісного досвіду з тренувальної та змагальної діяльності. Можливість подальшого особистісного вдосконалення з обраного виду спорту. Наявність перспективи професійно займатися спортом.

Для того, щоб цілісно та візуально розкрити суть підготовки майбутнього фахівця фізичного виховання, який володіє високим рівнем розвитку спортивної культури, автор звертається до розробок професіограми вчителя у науково-педагогічних дослідженнях [5; 8; 9; 11].

Результати вирішення проблеми побудови професіограми педагога висвітлені в наукових роботах В. Сластьоніна, І. Зязюна, І. Підласого та інших. Дослідивши структури професіограм, запропонованих відповідними вченими, автор з'ясував, що професіограма вчителя немає сталого (чітко визначеного) компонентного складу. В переважній більшості випадків до структури професіограми вчителя належать такі компоненти: особистісні якості (наприклад, професійно-педагогічної спрямованості); вимоги до психологічної, педагогічної та фахової підготовки (предметна компетентність, професійно важливі здібності, досвід навчально-виховної та науково-дослідницької діяльності), а також педагогічна техніка [9]. У контексті вирішення другого завдання цього дослідження автор вважає, що *професіограма майбутнього фахівця фізичного виховання – це ідеалізована модель, яка є відображенням високої професійної культури вчителя фізичного виховання, особистісна відповідність якій є запорукою успішного виконання покладених на нього (вчителя) обов'язків.*

Щоб побудувати професіограму (ідеальну модель) сучасного фахівця з високим рівнем розвитку спортивної культури, автор вважає за необхідне виокремити суттєву відмінність між фізкультурною та спортивною культурою майбутнього фахівця фізичного виховання. Різниця в розумінні понять фізичної і спортивної культури допоможе запропонувати професіограму майбутнього фахівця з високим рівнем розвитку спортивної культури, яка відрізнятиметься від типової професіограми вчителя фізичного виховання з невизначеним рівнем розвитку спортивної культури.

З цього приводу Л. Лубишева зазначає, що основою фізкультури та спортивної культури є діяльність, вектор якої спрямований на перетворення фізичного потенціалу студента. Однак ця діяльність має різне цільове походження. Оскільки мета детермінує результат діяльності, то цілі спортивної та фізкультурної діяльності відрізняються. Ціль фізичної культури – розвиток фізичних і духовних здібностей студента засобами фізкультурної діяльності, тобто розвиток певних здібностей відбувається через цілеспрямоване виконання системи фізичних вправ. Водночас ціль спортивної діяльності, яка розвиває

Рис. 1. Професіограма (ідеальна модель) майбутнього фахівця фізичного виховання, який володіє високим рівнем розвитку спортивної культури

спортивну культуру, – це перш за все досягнення відповідних результатів з обраного виду спорту [7]. Ці результати є наслідком тренувальної та змагальної діяльності. Рівень спортивних досягнень залежить від якості навчально-тренувального процесу.

На підставі викладених міркувань, дефініції поняття «спортивної культури» [1], а також аналізу та узагальнення наукової літератури з проблеми цього дослідження [7; 8; 11] автор побудував професіограму майбутнього фахівця фізичного виховання, який володіє високим рівнем розвитку спортивної культури. На його думку, професіограма (ідеальна модель) наведена на *рисунок 1*. Вона доповнена складником спортивної культури, є актуальною, відповідає вимогам до сучасного фахівця з фізичного виховання та в повному обсязі задовольняє потреби соціального замовлення.

Так, професіограма майбутнього фахівця фізичного виховання, який володіє високим рівнем розвитку спортивної культури, складається з восьми взаємопов'язаних компонентів, кожен із яких має відповідне йому змістове наповнення.

Висновки. Групування компонентів професіограми в подальшому суттєво спростить процес аналізу та конкретизації їх змісту, а також сприятиме обґрунтуванню зв'язків між компонентами. Ці зв'язки автор продемонстрував за допомогою еліпсоподібних стрілок. Справа в тому, що без детального обґрунтування змісту професіограми не можна чітко визначити критерії вимірювання рівня розвитку спортивної культури майбутніх фахівців фізичного виховання.

Перспективи подальших досліджень автор вбачає в аналізі наукового потенціалу та можливостей використання засобів мультимедіа щодо розвитку спортивної культури майбутніх фахівців фізичного виховання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Галатюк М.Ю. Розвиток спортивної культури студентської молоді засобами фізичного вихо-

вання та фізкультурно-оздоровчої роботи. Актуальні питання культурології. Рівне, 2016. № 16. С. 115–118.

2. Данилевич М.В. Концептуальні засади професійної підготовки майбутніх фахівців із фізичного виховання та спорту до рекреаційно-оздоровчої діяльності. Науковий часопис НПУ ім. М. Драгоманова. Серія 15. Київ, 2016. № 9(79). С. 33–36.

3. Данилевич М. Професійна підготовка майбутніх фахівців із фізичного виховання та спорту до рекреаційно-оздоровчої діяльності: теоретико-методичний аспект : монографія. Львів : «Піраміда», 2018. 460 с.

4. Енциклопедія освіти / В. Кремень. Київ : «Інтер», 2008. 1040 с.

5. Клопов Р.В. Теорія і практика професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту із застосуванням інформаційних технологій : дис. ... д-ра. пед. наук: 13.00.04. Вінницький державний педагогічний ун-т ім. М. Коцюбинського. Вінниця, 2012. 520 с.

6. Костюкевич В.М. Теорія і методика тренування спортсменів високої кваліфікації : навч. посібник. Вінниця : «Планер», 2007. 273 с.

7. Лубышева Л.И. Физическая и спортивная культура: содержание, взаимосвязи и диссоциации. Теория физ. культуры. 2002. № 3. с. 11.

8. Матвійчук Т.Ф. Формування педагогічної майстерності майбутніх вчителів фізичного виховання у процесі професійної підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. Вінниця, 2015. 20 с.

9. Педагогика / В. Сластенин и др. Москва : «Школа-Пресс», 1997. 512 с.

10. Платонов В.Н. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Киев : «Олимпийская литература», 2004. 808 с.

11. Степанченко Н.І. Система професійної підготовки майбутніх вчителів фізичного виховання у вищих навчальних закладах : автореф. дис. ... д-ра. пед. наук: 13.00.04. Вінницький держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. Вінниця, 2017. 42 с.

12. Чепелюк А., Кушнір Р., Жукова І. Диференційний підхід у підготовці майбутнього вчителя фізичної культури. Traectoria Nauki. 2017. Т. 3, № 2. С. 11–16.